

67. Keleti Ferenc nagykövet jelentése a Kádár János vezette párt- és állami delegáció romániai útjának visszhangjáról.¹ Bukarest, 1958. március 29.

Szigorúan titkos!

1958. március 7-én Ferencz tanácsos beszélgetést folytatott Balogh Edgár kolozsvári egyetemi tanárral, aki hivatalos ügyekben Bukarestben tartózkodott. Előljáróban néhány szót Balogh elvtársról.

1928–1934. között Csehszlovákiában a „Sarló” kommunistává vált főiskolás mozgalom vezetője volt. 1934-ben kiutasították, visszatért Erdélybe, ahol ugyancsak bekapcsolódott a haladó főiskolás mozgalomba. Együttműködött Gaal Gáborral, a Korunk szerkesztőjével és jelentős publicisztikai tevékenységet folytatott. Egyik vezetője lett a MADOSZ-nak. Kapcsolatba került az illegális romániai kommunista párttal, később a KMP-vel is. (Kállai Gyula elvtárrsal.) Már Csehszlovákiában is a kommunista párt tagja volt. Több könyvet írt. A kommunista vezetőkkel együtt fontos szerepe volt az 1944 évi [észak-]erdélyi eseményekben, majd a felszabadult Romániában a MADOSZ-ban.² 1950-ben letartóztatták azzal a váddal, hogy a MADOSZ-ban nacionalista tevékenységet folytatott, de 1954-ben rehabilitálták, visszakapta párttagságát és egyetemi katedróját (történelem szakon) a kolozsvári Bolyai egyetemen. Jelenleg a kolozsvári szellemi élet egyik vezető alakja. 1957-ben a Nemzetiségi Főigazgatóság bevonta munkájába és az Oktatási és Népművelésügyi Minisztérium kollégiumának tagja lett. Ezenkívül a Korunk felelős szerkesztője és az ezévi márciusi választások alkalmával bevásztották a kolozsvári néptanácsba is.

A fent említett bukaresti beszélgetésből a legfontosabb a magyar párt- és kormányküldöttség kolozsvári nagygyűlésének a visszhangja. Balogh elvtárs szerint a Korunk szerkesztőségében a látogatás legnagyobb jelentőségét abban látják, hogy megkönnyítette a romániai magyar kommunisták munkáját, mert jelentős mértékben tisztázza őket a jobbfelől, de néha még kommunisták részéről is hangoztatott hazaárulás³ vádjá alól. Edgár és Kállai elvtársak világosan kijelentették, hogy a Magyar Népköztársaságnak nincsenek területi követelésesei a Román Népköztársasággal szemben, tehát a magyar párt- és kormány ugyanazt az álláspontot vallja ebben a kérdésben, mint eddig a romániai kommunisták. Nem tartják azonban szerencsésnek, amit Kállai elvtárs indoklásában mondott, hogy „Magyarországnak magának is van elég földje stb.” Szerintük helyesebb lett volna történelmi okokra hivatkozni. Balogh elvtárs szerint a határok kérdése most már nem nagyon izgatja a kolozsvári magyarokat, ellenben felizgatta őket az, hogy Kádár elvtárs Kolozsvárott a Főteret említette, holott az állomás előtti téren beszélt. Ebből sokan arra következtettek, hogy Kádár elvtársnak tulajdonképpen a Főtéren kellett volna beszélnie, de a román vezetők azt megváltoztatták, hogy ezáltal is csökkentsék a beszéd jelentőségét és a hallgatók számát.

A kolozsvári elvtársak is észrevették, hogy a népgyűlés elején a hangulat rezerváltabb volt, mint a román vidékeken. Ennek oka Balogh Edgár szerint nem valamilyen hatósági vagy pártintézkedés volt, hanem a félelem és bizonytalanság, amely a magyar nemzetiségű emberekben még mindig meg van, noha a román kormány politikája erre már nem ad okot. Az emberek féltek, hogy a jelenlévő román feletteseik később szemükre fogják hányni a magyar külöttség lelkes fogadását. Kádár elvtárs közvetlen beszéde azonban elfeledtette a hallgatókkal a kezdeti félelemet és tartózkodást. Először az emberek csak a beszéd román fordítása után mertek

¹ A jelentés megkapták a Politikai Bizottság tagjai, és Szilágyi Dezső.

² A MADOSZ-nak 1944 októberétől MNSZ – Magyar Népi Szövetség volt a neve.

³ Balogh Edgár itt valószínűleg nemzetárulást akart mondani.

tapcsolni, később azonban a magyar beszéd egyes tételeit – nem várva a fordításra – azonnal lelkesen megtapsolták. Ugyanez a félelem okozta azt is, hogy a magyar nemzetiségűek nem vettek a kezükbe magyar nemzetiszínű zászlókat, holott Bukarestben rengeteg ilyen zászlót lobogtattak. Balogh elvtárs úgy tudja, hogy a párt és a néptanács részéről nem volt semmilyen tartózkodás, ellenkezőleg mindenkit mozgósítottak, hogy jelen legyen a nagygyűlésen.

Balogh Edgár elvtárs szerint a közönség nyilatkozat jó volt, mert a diplomáciák nyilván magában foglalta a romániai magyar kommunisták politikájának három alapelvét:

- 1.) a határok állandóak,
- 2.) a magyar nemzetiségnek a román elvtársakkal együtt kell építeniök a szocializmust és együtt kell boldogulniuk is.

3.) Törekedni kell a magyar–román állami kapcsolatok kiszélesítésére és elmélyítésére.

A további beszélgetés során szó esett a Magyar Autonóm Tartomány gazdasági fejlődéséről. A MAT gazdasági fejlődése az elmúlt évtizedben nem volt olyan mérvű, mint Romániáé általában. Ennek oka szerinte geológiai tényezők mellett az is, hogy nem fejlesztették eléggé a mezőgazdaságot, és úthálózatot ám nem végeztek alapos geológiai feltárást. A magyar nemzetiségű kommunisták úgy érzik, hogy az utóbbiért ők is jelentős mértékben felelősek és ezért elhatározták, hogy felvetik a MAT ásványkincseinek gyorsabb feltárását. Egyik eredménye ennek az akciónak egy rézbánya felfedezése, amelynek helyére régi Mária Terézia korabeli adatok alapján jöttek rá.

A magyarországi ellenforradalmi események hatásáról beszélve Balogh elvtárs közölte, hogy a párt még az ellenforradalom kitörése előtt egy hónappal széles aktívát hívott össze Marosvásárhelyen, amelyen megtárgyalták a nemzetiségi kérdésben, főleg az iskolakérdésben végrehajtandó változtatásokat. Az indoka ennek az volt, hogy az erdélyi magyarság körében, főleg az értelmiségiek és a diákok körében olyan hangulat kezdett terjedni, mint Magyarországon. Az Irodalmi Újságból abban az időben Kolozsvárott több példány forgott közkézen. Csak a párt erélyes preventív intézkedései akadályozták meg, hogy komolyabb bajok nem történtek. Ha az aktíva meggyorsított egy folyamatot, amely valójában már korábban kezdődött Iosif Bogdannak, az asszimilációs nemzetiségi politika hívének eltávolításával a pártközpontról. (Jelenleg Bogdan a Tudományos Ismeretterjesztő Társaság titkára.) Bogdannak az volt a nézete, hogy a nemzetiségek beolvadása természetes folyamat, amelyet nem kell és nem szabad megakadályozni.⁴ Hivatalos pártpolitikával ugyan ez a nézet soha nem vált, de a gyakorlatban, főleg az iskola-politikában ezt a nézetet érvényesítették.

Beszélgetés folyt a Korunk szerkesztőségének munkájáról is. Balogh elvtárs közölte, hogy sokat vitatkoztak Méliusz József íróval, aki magyarországi látogatásáról visszatérve cikket akart írni a Korunkban Illyés Gyula reakciós nézeteiről. Balogh és a szerkesztőség nem helyeselte, hogy romániai lap kezdje meg Illyés Gyula leleplezését és így beavatkozzék a magyarországi irodalompolitikába. A Korunk szerkesztősége egyébként arra törekszik, hogy frissebbé tegye a folyóiratot és megrövidítse az előzetes átnézés és jóváhagyás idejét. Ez eddig egy egész hónapot vett igénybe. Ezen úgy kívánnak segíteni, hogy az egyes cikkeket külön küldenek fel jóváhagyásra Bukarestbe. [...]⁵

*Keleti Ferenc s. k.
nagykövet*

MOL, az MSZMP KB Külügyi Osztályának iratai, 288. fond, 32/1958/15. ő.e., 001164/8. sz.

4 A temesvári magyar-zsidó származású kommunista politikus neve eredetileg Salamon József volt, 1945–46 között románosított Bogdan-ra. Amíg az ötvenes évek végéig magas pártfunkciókat tölt be, arról közismert a magyar értelmiségi elit köreiből, hogy minden erővel a magyar kultúra és oktatás rombolásán ügyködik.

5 A jelentés végén arról van szó, hogy Balogh Edgár éppen milyen tudományos tevékenységet folytat.

